

מאמר החכמה לרמח"ל

תפלת ראש השנה

ובכן יתקדש שמך

בקדושת השם מוסיפים: ובכן יתקדש שמך וכו'. והענין דע, כי הנה בכלל העולם יש הטוב והרע, וענפיהם במין האנושי - ישראל ואומות העולם. והנה תיקון העולם, הוא שיהיה הטוב שולט והרע נכפה, ובמין האנושי ישראל שולטים ואומות העולם משתעבדים תחתיהם.

והנה בהיות הדבר כן, הנה טוב לכל, כי הנה הקדושה מאירה בישראל ומתחזקת בהם, ובהיות אומות העולם משתעבדים תחתם, נתקנים על ידם, ונמשך להם משך מן הקדושה ההיא. אך אם אומות העולם מתפרצים מתחת ידי ישראל ושולטים, וישראל נכנעים, הנה ישראל מפסידים ואומות העולם עצמם מפסידים, ישראל מפסידים, שהם בשפלות והקדושה איננה מתחזקת בעולם, לפי שהמקום המיוחד לה, שהוא בישראל, איננו בתיקונו וחזקו, וכל שכן שמפסידים האומות עצמם, שאין נמשך להם מהקדושה שום הארה כלל, אלא אדרבא מיטמאים והולכים ומתרחקים מן הטוב.

ואמנם סבת שני המצבים האלה שזכרנו, הנה היא הגלות מלכותו ית' בעולמו או התעלמה, כי אם היא מתגלית הנה הטוב שולט ומגיע הדבר לישראל שהם ישלטו, וההפך בהפך. ואולם ביום ראש השנה האדון ב"ה עומד כביכול בבחינת מלך על עולמו, ועל כן הנה השעה ראויה להתפלל לפניו שיגלה מלכותו לגמרי בעולם, ויתוקן העולם על ידי זה, ועל עיקר זה

נבנה כל הנוסח הנוסף הזה. והנה בתחלה נאמר יתקדש שמך וכו', והיינו שיודע מלכותו בעולם ויתגלה, בהתחזקה על ישראל, וזהו על ישראל עמך.

ובכן תן פחדך

ואמנם מזה ימשכו תיקוני העולם, והראשון שתכנס יראתו ית' בלב כל ברואיו וישתעבדו לו, והדבר כפול בתחתונים ובעליונים, דהיינו האומות למטה ושריהם למעלה, שיכירו כולם האמת וישתעבדו לקדושת מלכותו ית'. וזהו ויראוך כל המעשים - אותם שלמטה בעולם השפל. וישתחוו לפניך כל הברואים - אותם שלמעלה.

וצריך שתדע שהנה האדון ב"ה הוא אחד, ואין הארתו מתחזקת אלא במה שמתאחד, והנה ישראל אע"פ שבאישיהם הם רבים נקראים גוי אחד, והם ראויים לשתתחזק בם הארתו ית', אמנם האומות הם רבים ונפרדים לגמרי ואינם נתקנים ביחוד, ונמצאים רחוקים מהתיקון לגמרי, ואין להם תיקון אלא שישתעבדו לישראל, ואז מה שמצד עצמם הם בריבוי כמ"ש, הנה מצד ישראל ישובו להתקשר, ויחזרו גם הם לבחינת אחדות, ואז יהיו ראויים גם הם לקבל קצת הארה מאור היחוד, וזהו ויעשו כלם אגודה אחת, דהיינו כמו הענפים והבדים הרבים שחוזרים לאחד בהתקשרם באגודה, ומה שעתה מתגבר בהם לב האבן ונמשכים כולם אחר הטומאה ונוטים מקדושתו ית', הנה אז יתוקנו בלב מתוקן, ולא יכוונו גם הם אלא לעשות רצונו ית', וזהו לעשות רצונך בלבב שלם.

והנה היודעים סתרי ההנהגה באמת יודעים, שאע"פ שלפי הנראה העולם נעזב למקרה או לבחירת בני האדם לגמרי, הנה השליטה לפניו לעשות מה שיחפוץ, ובזאת השליטה יתקן עולמו על כל פנים, וזהו שידענו ה' אלקינו שהשלטון לפניך עוז בידך וגבורה בימינך ושמך נורא על כל מה שבראת.

תוספת מדברי רבינו בספר קיצור הכוונות

[ובכן תן פחדך וכו' ובו מ"ב תיבות, מלבד ובכן. וסודו, בסוד בירור העולם - להמשיכו אל היחוד, בסוד, 'כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד' [צפניה ג, ט]. וזהו ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בסוד היחוד שיתגלה להמשיך כל העולם לרצונו. וזה נעשה בכל שנה במדריגה שלה, ולכן אומרים זה בר"ה. ואומרים אותו בברכה ג', שהוא תפארת, בסוד שורש ישראל הגובר על שורש אומות העולם, לפי שתיקון העולם בסוד היחוד הוא - שישראל ישלטו, וכל האומות משועבדים תחתיהם. ז"ש רז"ל בסוד לולב מאן נצח ישראל נצח, כי בכל שנה נזמן זה הבירור בר"ה, ונעשה במדריגה שלה שישראל ישלטו, ונמצא שהם נוצחים, אלא שאינו מתגלה אלא לבסוף.]

ובכן תן כבוד

והנה צריך שתדע שאע"פ שישראל מצד עצמם כבר הם נבחרים ומקודשים, ומעוטרים בעטרותיו יתברך, הנה עד שהעולם כולו בכל חלקיו אינו נתקן, גם ישראל אינם מגיעים לתכלית מעלתם, אמנם כשכבר יתגלה מלכותו ית' בעולמו, וישלוט הטוב ויכפה הרע כראוי, אז יירשו ישראל מעלתם בשלימות, וזהו ובכן תן כבוד לעמך. וד' מיני טובה נזכרים כאן כנגד ד' אותיות השם ב"ה שבהם מתעטרים ישראל והיינו כבוד, ותהלה, תקוה טובה, ופתחון פה. והנה לשתתחזק הקדושה כראוי צריך שיהיו ישראל בארץ ישראל, כי הם עם הנבחר והיא הארץ הנבחרת, ובישראל ימלוך מלך מבית דוד שהוא המלך הנבחר ובו נקשרים כל ישראל ליקשר בקדושה, ואם אחד מהתנאים האלה חסר, אין הקדושה מתחזקת כראוי. ואמנם על פי הסדר הזה מתפללים, והיינו אחר שהתפללנו על עיטור כללם

של ישראל מתפללים על הארץ, והיינו שמחה לארצך וששון לעירך, ואחר כך על מלכות בית דוד, והיינו צמיחות קרן לדוד עבדך ועריכת נר לבן ישי משיחך.

ובכן צדיקים

ואולם מדריגות רבות יש בישראל, כולן טובות מקבילות להארות העליונות, פירוש, יש צדיקים יש חסידים יש ישרים, וכבר מנו בספר התיקונים עשרה מדריגות על דרך זה. ואמנם המבוקש הוא שכולם יהיו בשמחה ברוב הארה והשפעה, וכנגד זה מדריגות הרשעה יכנעו ויתבטלו, וזהו ובכן צדיקים יראו וישמחו וישרים יעלזו וחסידים ברינה יגילו, ועולתה תקפוץ פיה. והעיקר בהעביר עמלק מן העולם, שעליו היתה השבועה שאין השם והכסא שלם עד שימחה, וזהו כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ.

ותמלוך אתה ה' לבדך

והנה המצב הטוב שישאר בו העולם הוא שיהיו הברואים בכל ההכנה המצטרפת, ומלכותו ית' תהיה מתגלית עליהם תמיד, והם מקבלים מזה טובה אחר טובה עד אין תכלית, כי הנה הוא ית"ש בלתי בעל תכלית, וטובו בלתי בעל תכלית, ובהיותו שורה עליהם ומתקשר בם, ימצאו מקבלים טוב בלא תכלית, וזהו ותמלוך אתה ה' לבדך וכו', והוא מה שאמר הכתוב לדור ודור וכו', כי מלכותו ית' יהיה לנצח נצחים והזוכים לו נהנים בו לנצח נצחים.

קדוש אתה

והנה בסוף זה חוזר הענין להיות מעין לחתימה סמוך לחתימה, והיינו קדוש אתה ונורא שמך, ואין אלוה-ה מבלעדיך, ככתוב, ויגבה ה' צבאות במשפט, והא-ל הקדוש נקדש בצדקה.

ענין ספר החיים

זכרנו לחיים

הנה האדם נידון תחלה על פי מעשיו לימנות בצדיקים או ברשעים, וזה הנקרא ממש ספר החיים וספר מתים, דהיינו הנקבע בין הצדיקים הוא הנכתב בספר החיים והנדחה ונקבע בין הרשעים הוא הנכתב בספר המתים, והתלוי ועומד הוא הבינוני שאין דינו נגמר עד יוה"כ, ועל זה מתפללים ואומרים זכרנו לחיים.

וכתוב לחיים טובים; בספר החיים

ואמנם עוד יש הגזירות על המקרים שבעולם הזה, כי אפשר לצדיק שיתיסר מפני היותו צדיק, ואפשר שמפני צדקו יצליח, ולרשע כמו כן אפשר שיצליח מפני היותו רשע, ואפשר שמפני רשעו יאבד, או יתיסר, ונמצאו גזירות אלה נמשכות אחרי הדין הראשון שזכרנו, ואולם על כל הגזירות האלה מתפללים וכתוב לחיים טובים, וכן בספר חיים ברכה וכו'.

מלכיות זכרונות ושופרות

מלכיות

הנה כבר אמרנו שביום זה הקב"ה עומד בבחינת מלך בעולמו, ואמנם בזה צריכים אנו להתחזק כי זה כל טובנו וכל תקפנו.

זכרונות

עוד הנה היום יום משפט ודין וצריך להתעורר לפניו ית' שיעלה זכרוננו לפניו לטובה.

שופרות

ועוד ענין גדול יש ביום זה והוא ענין השופר שנצטוינו בו, וזה כי סגולת השופר בתקיעתו למטה וכח שרשו למעלה, הוא להחזיק הטוב ולכפות הרע, ותראה שמאחר חטאו של אדם

הראשון הנה נתערב הטוב ברע ונכבש תחתיו, ובזמן המתן תורה הנה יצא הטוב מתוך הרע ונתגבר ושלט, ואמנם לא הגיע עדיין להיות הוא כובש את הרע תחתיו, אבל הגיע לצאת ממאסרו, ולהתחזק בעצמו, ונשאר הרע נפרד ממנו עומד בפני עצמו, אך לעתיד לבא הנה ישתלם התיקון הזה והטוב יכבוש את הרע לגמרי, ויהיה הטוב שולט לבדו. ואמנם, החיזוק הא' שנעשה לטוב נעשה על ידי השופר דמתן תורה והוא ענין 'ויהי קול השופר' וכו', והשלמת התיקון לעתיד לבא שהטוב ינצח נצחון גמור, גם הוא יהיה על ידי השופר, והוא ענין יתקע בשופר גדול, ולפי שתיקון זה יהיה גמור מה שלא היה במתן תורה נקרא שופר גדול. ואולם נצטוינו לתקוע בשופר בראש השנה לחזק התיקון העשוי כבר במתן תורה ולהזמין העתיד ליעשות לעתיד לבא, וכן כנגד זה נסדר הסדר בתפלה לעורר אותו כראוי. <

עשרה פסוקים בכל אחד מהסדרים

נמצאו כללי הענינים הראויים להתעורר ביום זה, ג' והם המלכיות זכרונות ושופרות, והתיקון לסדר עשרה פסוקים בכל אחד מהסדרים, כנגד עשרה מאמרות והם הם סוד העשר ספירות.

עלינו לשבח

עלינו לשבח - זה שבח שמשבחים לפניו ית' ומודים לו על הטובה שהטיב לנו שבחר בנו וקרבנו לעבודתו. והנה האדון ב"ה אדון כל באמת, כי הוא לבדו המצוי הראשון, וכל הנמצאים מאתו ית' נמצאו, ונמצאים כולם שלו, ובבחינה זו נזכירנה בתואר זה של אדון הכל, ואמנם בבחינת סדרי הבריאה שברא בקדמה יוצר בראשית.

והנה יש לנו לשבח לפניו שנתן לנו חלק גדול ויקר במציאות, שהרי אנחנו המעותדים להדבק בו ואנו הזוכים לעבוד לפניו ולהיות עובדים לפניו לנצח נצחים, וזהו שלא עשנו כגויי הארצות וכו', והיינו שבחינתנו בחינה נבדלת מכולם לגמרי.

ואנו מציאות אחד בפני עצמו מעותד לעבודתו ולדביקות בו ית', וזהו שלא שם חלקנו כהם וכו'.

והנה סידרו ד' שבחים כנגד ד' אותיות השם ב"ה, והם: עלינו לשבח, לתת גדולה, שלא עשנו ולא שמנו. אחר כך מספר כנגד זה בגנותה של הע"ז, והיינו שלא שם חלקנו, וגורלנו, שהם משתחווים להבל ולריק ומתפללים לאל לא יושיע, והנה חוזר ומבאר ענין השתעבדנו למלכותו ית' והיינו ואנחנו משתחווים וכו'.

והנה כלל הבריאה מתחלקת לב', והיינו מעלה ומטה, מעלה כלל המשפיעים, מטה כלל המקבלים, וזהו שהוא נוטה שמים דהיינו מעלה, ויוסד ארץ מטה.

והנה השכינה מתגלית בכסא הכבוד במדריגות העליונות בשמים, וזהו ומושב יקרו בשמים ממעל. והנה הכבוד מתגלה בראש עולם הבריאה, על הכסא, והוא עצמו מתעלה בבחינה יותר מרוממת, והוא באצילות, ועליו נאמר ושכינת עוזו בגבהי מרומים.

והנה ממה שאנו מאמינים ומודים בפינו, הוא שהאדון ב"ה הוא מצוי ראשון מיוחד שאי אפשר שימצא אחר בלתי נברא ממנו, ונמצא שהוא לבדו האלקים, והוא הראוי ליעבד, ואין אחר ראוי ליעבד כלל, והוא עצמו מצוי אמת, פירוש, שאי אפשר לו שלא ימצא, שאין ההעדר אפשרי בו כלל, וזהו הוא אלקינו ואין אחר, בבחינת היחוד שזכרנו, אמת מלכנו בבחינת אמתת המציאות, ואפס זולתו שאי אפשר לימצא מצוי אחר שיהיה מוכרח המציאות זולתו ית', כי אי אפשר לשני מצויים מוכרחים שימצאו.

על כן נקוה לך

והנה אחר שביארנו השתעבדנו אל מלכותו ית', נתפלל שיגלה מלכותו בעולם גילוי שלם, והוא מה שהבטיחנו שיהיה,

והיינו על כן נקוה לך וכו'. והנה תבער הטומאה מן הבריאה בכל בחינותיה, וזהו להעביר גילולים וכו', ואז לא יהיו עוד אלילים בעולם.

והנה זה סדר התיקון באמת, כי בתחלה צריך שיוסר הרע שהוא המעכב את התיקון, אחר כך יתוקן העולם תיקון אחר תיקון, וזהו לתקן עולם במלכות וכו'. והנה יהפוך הקב"ה את כל הנמצאים מרעה לטובה וזהו עיקר שבחו, וזהו להפנות אליך כל רשעי ארץ. וכולם יכירו האמת בבירור מה שעתה נעלם מהם, ואחרי הידיעה הזאת ימשכו אל הקדושה, וזהו יכירו וידעו לפניך ה' אלקינו וכו'. והנה בתחלה יהיה תיקון ראשון שכל הנבראים יתקדשו בקדושתו ית' במה שישתעבדו למלכותו, אחר כך יתעלו עוד עילוי אחר להיות יותר ממה שהיא אפילו מדריגת ישראל עתה, וזה על ידי קבלת עול מלכותו ית' עליהם ויהיה הוא ית"ש מולך עליהם, וזהו ויקבלו כלם את עול מלכותך ותמלוך עליהם מהרה לעולם ועד. אחר כך שכבר ימצאו קשורים ומתדבקים בו ית', הנה יתעלו בו מעילוי לעילוי, עד אין תכלית, וזהו כי המלכות שלך היא וכו'.

אלקינו ואלקי אבותינו מלוך

אלקינו ואלקי אבותינו מלוך, גם בנוסח זה ג' בקשות כנגד ג' עילויים שיהיו לעולם, בגילוי מלכותו ית', והיינו מלוך על כל העולם, כנגד התיקון שיתקן בהאר"ת ב' האותיות ו"ה של השם, והנשא עילוי ב', בסוד י"ה של השם, והופע בהדר וכו' עילוי ג' כנגד קוץ הי'. והנה מתפללים שתהיה ההשפעה בגילוי עד שירגישו הנבראים באמתתה וזהו וידע כל פעול וכו'.

והנה מדריגות הנבראים ג', והם המעשים היצורים והברואים בבחינת הג' עולמות בריאה יצירה עשיה וכנגדם וידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלוקי ישראל מלך.

ואמנב
שולט בכ

את
כל הע
העבר.
יש ה
תחתו
שהם
תעל
לרוח

לה
שב
וד

ד

ואמנם **מלכותו בכל משלה**, הכונה השליטה הגמורה שהאדון שולט בכל, שאפילו הרעה מחזירה לטובה.

אתה זוכר

אתה זוכר וכו', הוא סדר הדין. והנה הדין נעשה בהשקפה על כל העבר ההוה והעתיד, וזהו אתה זוכר מעשה עולם והוא העבר. והנה מעשה רומז על הגופנים, יצורי על הרוחנים. והנה יש דברים שמצד שרשם הם נגלות, ומשתרשים בסוד הה' תחתונה של השם וכנגדם מעשה עולם ויצורי קדם, ודברים שהם נסתרות משתרשים בה' העליונה והיינו לפניך נגלו כל תעלומות וכו'. אתה זוכר כל המפעל ההוה. מפעל לגופנים יצור לרוחנים. הכל צפוי וכו' העתיד.

כי תביא חוק וזכרון הוא כח הדין השולט ביום ראש השנה, להפקד כל רוח, נשמות בני האדם, ונפש כל שאר הנפשות שבבעלי חיים והצומחים, להזכר מעשים רבים הגופים כולם, והמון נסתרות, הנשמות שחוץ לגוף.

זה היום תחלת מעשיך שביום זה מתחיל התחדשות כל הבריאה.

ועל המדינות הוא הדין שעל הכללים, ובריות הדין שעל הפרטים, מעשה איש מה שמצד הבחירה, ופקודתו מה שמצד הנגזר עליו, וכל זה בנגלות, ועלילות מצעדי גבר, בנסתרות, מחשבות אדם המחשבות בנגלות, יצרי מעללי איש בנסתרות. וגם את נח, זה הוא ראשית שני שהיה לעולם, שהרי מה שניתן לו באדם הראשון נתמוטט ונמחה בדור המבול, מפני רוב הטומאה ששלטה בעולם, ואחר כך חזר ונתחדש בנח שלא ימוט עוד.

אתה נגלית

אתה נגלית וכו' הוא סדר הגילוי שנתגלה במתן תורה. והנה הענן הוא הלבוש שבו מתלבש האור העליון ליגלות למטה.

ואמנם תחלה השיגו הקול הנבואי נמשך מרום כל המדריגות, והוא מה שאמר הכתוב 'ותמונה אינכם רואים זולתי קול', וזהו מן השמים וכו', אחר כך נגלה בתמונות נבואיות על ידי לבושים נקראים ערפלי טוהר.

והנה רעש העולם, ועל ידי זה יצאה ממנו הזוהמא שנשאבה בו מחטאו של אדם הראשון.

והנה שמעו הדברות, ובהם נכללה התורה כולה, ונקשרה בהם. והכל מתוך האש והוא כח הדין העליון הקדוש המטהר מכל טומאה, והמעביר כל הרע, ובבחינה זו הקולות והברקים. ועל הכל קול השופר, שסגולתו הגברת הטוב והכפית הרע כמש"ל, וזהו בקולות וברקים וכו'. אחר כך מתפללים על השופר הגדול שיהיה לעתיד לבא, וזהו תקע בשופר גדול לחירותינו וכו'.

אמירת תשליך אצל הנהר

ענין מנהג אמירת פסוקי מי אל כמוך ביום ראש השנה על הנהר, כי הנה בראש השנה מחדש האדון ב"ה כל מציאות הנמצאים, ומתכוין לקבוע הטוב שבהם שישאר לנצח, ולדחות הרע שבהם עד שתטהר הבריאה ממנו, ותהיה ראויה לאור באור פניו לנצח נצחים, והנה ברחמיו ית', נושא העונות ועובר על הפשעים כפי מה שאפשר לפי נימוס צדקתו למי שזוכה לזה, וכל הרע שנתגבר בבריאה דוחה אותו ומעבירו מן המציאות, וענין זה נכלל בפסוקים אלה מי א-ל כמוך וכו' ותשליך במצולות ים וכו'.

ואמנם בהיות שמן הראוי תמיד להשתמש מדברי העוה"ז לעניני ההילול לפניו ית' כפי מה שנרמז מסתרי חכמתו ית' בצורות הנמצאים האלה וחוקותיהם, על כן הולכים אל המים, שמראים בצורתם ענין השתקעות השוקעים בם, ומראה על רז מרזי הנהגתו ית' שמשקע ומעביר הרע מבריותיו באופן שלא ישאר ממנו רושם כלל, וכמו שמבאר הנביא עצמו בדבריו ותשליך במצולות ים כל חטאתם.